



DELEGAADINA KOLHOOSNIKE KONGRESSIL

Kongress toimus 23.—26. märtsini Moskvas 4 600 delegaadi osavõtul. Eesti NSV delegatsioon saabus Moskvasse 20. märtsil. Enne kongressi viidi läbi organisatsioonilisi üritusi ja õhtuti oli kultuuriline programm vastavalt huvidele.

Kongressi avas 23. märtsil Üleliidulise Kolhooside Nõukogu esimees, kahekordne sotsialistliku töö kangeline Ivan Kuhhar. Esimesena anti sõna sm. Mihhail Gorbatsõvile, kes väga põhjalikult rääkis kooperatsioonisest ja kolhoosi näidisühikust kirjast, rõhutades peremehetunde kasvatamist, iseseisvust ja tulemuste järgi tasustamist ning hindamist.

Järgmised sõnavõtjad olid erinevatest meie maa piirkondadest, siit ka erinevad probleemiasetused. Kuid punase joonena läbis kõiki sõnavõtte maa otstarbekas, tulemuslik kasutamine ning suurem hoolitsus maatöötaja olme ja kultuuriliste probleemide eest, s.t. hoolitsus inimese eest. (Miks on maamehe eluga keskmiselt 6 aastat lühem kui linnamehel? Naiste hulgas pole pilt nii kontrastne. Toim.)

Nagu sõnavõttudest võis järeldada, on teha veel palju. Eriti raske on taastada usaldus ja anda majanditele tagasi iseseisvus. Ikka veel torgid igasugused kõrgemaseisvad organid, kontrollivad, raiskavad majandite töötajate aega mõttetult. Selle kohta tehti ettepanek vähendada igasuguste kontrollorganite koosseisu isegi 70% võrra!

Meie vabariigi nimel võttis sõna «Viru» kolhoosi peagronoom Oie Reineberg. Ta tegi konkreetse ettepaneku — näidisühik kirja vastuvõtmisel arvestada regioonide ja vabariikide omapära. See ettepanek võeti vastu erinevalt, kuid on lootust, et praegusel demokratiseerimise ajastul sellega arvestatakse. Lootuseks annab alust IV üleliidulise kolhoosnike kongressi resolutsioon, milles Üleliidulise Kolhooside Nõukogule anti õigus kolhoosi näidisühik kirja kohta tehtud täiendav ettepanekud ja märkused läbi töötada, toetudes seadusele «NSV Liidu Kooperatsioonist» peale selle vastuvõtmist NSV Liidu Ülemnõukogus.

Usume, et kolhooside näidisühik kirjast tuleb paindlik, riigi ja majanduse huve arvestav dokument.

BORISS GAVRONSKI



ESI- MEHE VEE- RUD

Teenelised kolhoosnikud on lisaks Boriss Gavronskile ja Jaan Merele nüüdsest Ero Langmets, Georg Laar, Uno Mets, Alar Vettik, Oie Raidla, Erna Lindret, Helmi Kunberg, Mihkel Moisa, Kalju Kadak.

Aukolhoosnikud on Linda Kerme, Leida Kuusma, Maimu Külanurk, Linda Kirsipuu, Salme Ratka, Aino Selter, Kunda Kleesma, Heino Lepiksoo, Ellu Metsson, Aime Ojamaa, Verner Lilleväli, Aleksander Rohtmets, Oskar Truu, Endel Kleband, Vaika Pärn, Ernst Lutsik, Elmar Metsaru, Johannes Öunapuu, Vaima Kivistu, Maimu Einsalu, Evi Kaasik, Erich Anton, Osvald Kalamees, Linda Niinep, Helmut Kelgo, Leida Kalvik, Aliide Võõras, Maimu Arro, Maire Binder, Amanda Likold, August Krihvel, Linda Kiisel, Helene Allik, Selma Liiv, Anita Randmäe, Amalie Vehik, Helmi Koogur, Salme Vuntus, Elise Kent, Salme Püss, Aino Strauss, Emilie Ever.

Millal ja milliste mõtetega tulite Triigi kolhoosi?

Triigi kolhoosi esimeheks valiti mind 27. jaanuaril 1988. aastal. Teadsin ette, et kerge see amet olema ei saa, kuid usun Triigi inimestesse ja arvan, et meie ettevõtmised hakkavad siis paremini mine-ma, kui kõik hakkavad tööle ühise eesmärgi nimel ning suureneb töötajate paremehtunne.

Millised on mõtted nüüd, töö sees olles?

Probleem number üks — kaadri valiku ja paigutuse küsimused. Number kaks — energeetikamajanduse kardinaalne parandamine. Seni on puudulikult lahendatud lasteasjad — algkooli ja elamutsooni sooja vee andmine, teraviljakuiivate võimsus ei võimalda koristada vilja optimaalsel ajal. Praegu puudub sel küsimusel ka lahendus. Number kolm — kiirendada ehitustegevust. Eelkõige tuleb parandada loomakasvatajate elutingimusi ja loomade pidamistingimusi.

Missugused on plaanid majandamise vallas?

Varuda rohkem ja kvaliteetsemat sööta, selle kaudu toota rohkem piima ja liha, see omakorda tähendab — luua vahendid sotsiaalküsimuste lahendamiseks ja tootmise laiendamiseks. Samuti on vaja teha ettevalmistusi seakasvatuse organisatsioonideks.

Mida peate oluliseks, et inimesed tuleksid ja jääksid kolhoosi tööle?

Pidevalt parandada töötajate töö- ja elutingimusi, korraldada ladusalt igapäevast tööd ja maksta palka tehtud töö eest.

Küsimustele vastas Triigi kolhoosi esimees

JAAK VILMS

ÕPPEPÄEV

SIMUNAS

Simunas on saanud traditsiooniks enne kevadisi põllutööd viia läbi õppepäev, millest võtavad osa kõik traktoristid, autojuhid ja spetsialistid. Õppepäeva põhiteemaks on ettevalmistumine kevadisteks põllutöödeks, ohutustehnika ja liiklus. Samuti on õppepäevale kutsutud esinema lektorid, kes tutvustavad aktuaalseid päevaprobleeme.

Tänavu viisime õppepäeva läbi 12. aprillil. Kõigepealt rääkis peainsener K. Albér kevadise autode ja traktorite ülevaate tulemustest, tehnika valmisolekust kevadtöödeks ja ohutustehnikast kevadistöödele. Üldiselt on olukord rahuldav, kuid masinate remonti takistab sageli tagavaraosade nappus. Praegu antakse masinatele viimast lihv. Hädasti oleks vaja kevadtööde ajaks juurde keevitajaid.

Majandi esimees R. Kõiv analüüsis eelmise aasta põllutööde organiseerimist ja kvaliteeti, samuti töödistsiplini.

T. Parve ATK-st rääkis keskkonnakaitseprobleemidest, mis on seotud fosforiidikaevanduse rajamisega. Kui hakatakse tootma Toolses ja Kabalas fos-

foriiti, muutub elamiskõlbmatuks suur osa Rakvere rajooni põhjaosas, alaneb tunduvalt põhjavee tase, reostub loodus, halvenevad elamistingimused suuremas osas rajoonist. Aga meie riigis ju maal ja inimesel hinda pole. Enne, kui alustada kaevandamist, tuleb arvestada kohalike elanike ja spetsialistide arvamust.

Sm. Heinmets rääkis põhjavee reostusest seoses põllumajandusliku suurtootmisega. Meie asume karstialal. Ka Simuna põldudel on karstilehtreid, kus vesi neeldub. Kui laotada niisugustele põldudele väetist või sõnnikut lumele liigsuurt kogust, siis voolab see kevadel otse põhjavette.

ATK aseesimees P. Eichelmann tutvustas oma esinemises põllumajandusmasinate uusi hindu. Masinad on väga kallid ja väga kehva kvaliteediga. Traktorist peab parandama tehase praaki, kui tahab korralikult töötada.

Rajooni Siseasjade Osakonna uurija E. Suimets rääkis sellest, kuidas käituda siis, kui ollakse sattunud liikluskorraldusse. Liiklusalastest kurite-

gudest kõneldes toonitas ta, et liigeldes pole keegi meist kaitstud ühe või teise poolena õnnetuses osalemast. Ta vastas ka paljudele konkreetsetele küsimustele avariide ja ärandamiste kohta.

Väga huvitav oli sm. Sundja loeng liikluseeskirjadest. Põhiliselt tõi ettekandja välja need liikluseeskirjade punktid, mille vastu ikka kiputakse eksima. Peale liiklusalast loengut sooritasid kõik osavõtjad eksami liikluseeskirjade tundmises. Tulemustega võib rahule jääda — keskmine õigete vastuste arv liiklustestide lahendamisel oli 8,7 10-st. Mitte halb, kui pidada silmas seda, et enamik kindlasti ei valmistunud eelnevalt eksamiks.

Päeva viimane üritus oli liiklusviktoria. Osa võtsid neli võistkonda — traktoristid, autojuhid, spetsialistid ja peaspetsialistid. Võitsid üllatuslikult traktoristid väga hea tulemusega — 15 punktiga 16-st.

peainsener KALEV ALBÉR
ohutustehnikainsener

ANTS PREEM

Maaelus on praegu palju murelikke probleeme. Kuidas ja kui palju toota, kuidas targalt maal elada ja oma kodus majandada?

Paljude otsuste tegemisel ei ole põllumees ise saanud kaasa kõnelda. Teda on kõrvalt õpetatud, aga tihti eba-kompetentselt. Tuleb ette kildkonnavaimu: zootehnikud ja agronomid, karjakasvatavad ja põlluharijad vaatavad elule ainult oma eriala vaatevinklist. Selleks, et olla oma tuleviku peremees, tuleb oma jõud ühendada. Seltsis saab end erialalt harida, tutvuda edumeelsete ameti- ja teadusemeestega. Põllumeeste seltsid olid Eestis juba möödunud sajandil. Oma seltsi on asutanud tartlased.

Põllumeeste Seltsi asutamise mõtte algatajad on Vinni NST mehed Leo Saluste, Aivo Aleste, Tiit Eenmaa ja teised. Toetajaid on üle rajooni. Kaks korda on Vinnis koos käidud, vaieldud ja arutatud, välja töötatud põhikirja projekt. See on olemas igas majandis. Maikuus tahetakse pidada asutamiskoosolekut. Seltsi võib astuda nii majand kui üksikpõllumees.

Toetame vinnilaste algatust!

ASUTAME
PÕLLUMEESTE
SELTSI!

NAGU MUISTNE PULMAPIDU!

Mäletate ju küll — pidu kestis seitse ööd ja seitse päeva... Nii on muinasjutus. Väike-Maarja kolhoosi juubeliga oli samuti — rõõmu ja lusti, mõlikku tagasivaatamist ja nukraidki meenutusi jagus seitsmeks päevaks-öhtuks, vahel ka ööks.

Algas kõik 2. aprillil. Kell on saamas üksteist. Kultuurimaja saal ootab neid kõige vanemaid, neid, kes oma hobuse, lehma, niidumasina ja tööga tänast Väike-Maarja kolhoosi hakkasid tegema. Väike-Maarja kolhoosi algus oli 20 hobust, 15 lehma, 10 mullikat ja mõningane inventar. «... Raske oli, polnud isegi varastada midagi,» nii ütles avaaktusel üks alusepanijatest, Aliide Suvi. Täna Väike-Maarja on rikas nii tegelikkuses kui plaanides. On inimesi, on põlde, on lautasid, on oma tööstus ja ehitus. On tööd.

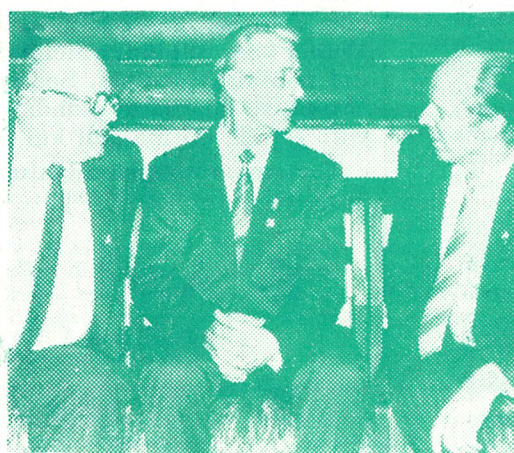
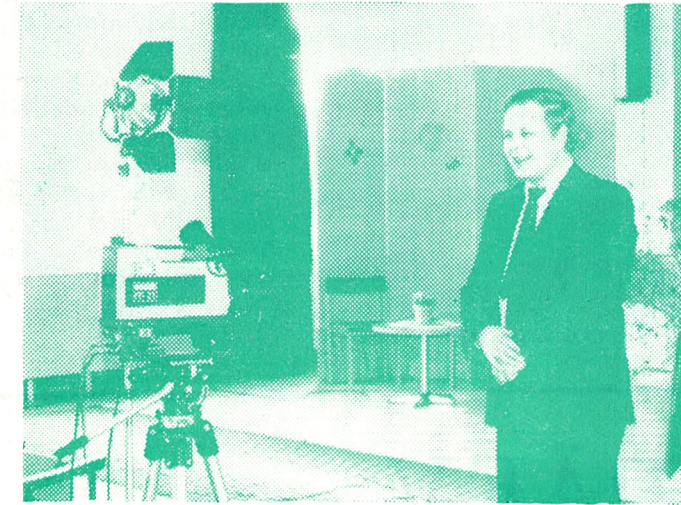
Juubelikomisjoni nimel tervitab kokkutulnuid Alar Vetti, meenutatakse neid, kes meie seast juba lahkunud, kolhoosi asutajaliikmed saavad juubelimedaleid, nende poolt räägib tollasest elust Karl Randmäe, praegusele esimehele Boriss Gavronskile antakse üle jäändrikest puujuurtest kolmejalgne järi, kommentaari: «Mõtelge, kui paha on sellel istuda!»

Kell kaks päeval avatakse puhkpilliorkestriga endises kihelkonnakoolimajas kolhoosi muuseum, «... et jäädvastada seda, mida veel annab.» Vana auväärne maja on saanud taas väärilise sisu. Öeldakse häid sõnu ja antakse üle tänukirju, on roose, nelke, märtsikelluke. Neid kingitakse Ellu Moisale ja Ene Ruubelile, ja vastupidi, nemad kingivad lilli neile, kes selles suures töös oma teadmiste ja jõuga abiks olnud. Lindi lõikab läbi majandi esimees, ja palun, muuseum on avatud. Külastage.

«Viljaveski» tegijatega. Paraku jõuab kohale vaid Märt Müür, kes aga ka üksinda õigustab kõigi kuulamatulnute ootusi. Piinlik on vaid pooltühja saali pärast. Jutt on valulik, maa-inimesel on muret palju. Alates toidu- ja puhkepäevamurest, lõpetades olme- ja kultuurist osasaamise muredega. «Kolhoosnik on loomade seast kõige enam inimese nägu», — kuulsin sellist väidet küll esimest korda, aga ju siis meie elus midagi on, mis sellele alust annab. Märt Müür rääkis oma filmidest, nii «Miks kukuvad tähed» kui uuest seni nägemata «Aidake meil elada», mis pühendatud Kalev Raavele. Film on valmis, tootmisluba pole — selline on olukord meie filmitööstuses. Muret teeb Märt Müür sõnutsi ka võõrandumine talupojalt, pidev kaalutlemine — millest on kasu ja millest mitte. Selle tulemusena jääb tihti tegemata see, millest otsest kasu ei saa, mille kaudne kahju on aga väga suur. «Viljaveski» toimetusse lähetatud kirjades on tihti peale niipalju muret ja viletsust, et teadmine — sinu jõust ei piisa asjade muutmiseks — lausa tapab saate.

Juubelijutuks oli see küll pisut nukra tooniga, tegelikult ei puudunud kohtumisel ka helgem pool. Niisiis — kuulajale oli see sisukalt veedetud öhtu. Kes ei kuulanud, tulge teinekord, kui sellise inimesega kohtumine.

3. aprill, pühapäev, oli laste päev. Lasteaias oli lastehommik. Selle kohta peaks küll oma arvamuse ütlema mõni mudilane. Ju seal mängu, nalja ja tralli oli. Kultuurimajas oli aga emadele-isadele pruugitud lastekaupade müük. Seda, milline on kauplustes lasteriide ja -jalanõud valik (või õieti —



milline see ei ole), teab iga lapsevanem. Nüüd siis oli võimalus pakkuda teistele seda millest oma lapsed välja kasvanud, ja osta seda, mida just praegu vaja, oma lapsele. Samal ajal mängis Rakvere Teater Reeda Tootsi lavastatud «Kunksmoori». Istusin saalis ja mõtlesin, kui raske on mängida publikule, kes etenduse ajal ringi kõnnib, siis lava ette seisma jääb ja häält tasandamata tegevust kommenteerib. Küllap vist peabki lasteetendus selline olema, küllap on laseetenduse hindamiseks teised kriteeriumid. Võib-olla just need lapsepõlveteatris välja elatud emotsioonid aitavadki leida tee hiljem päris teatrisse... Sumin saalis ei tähendanud vist seda, et laval toimuvat ei jälgitud. Vastupidi, nähtut pidi ju emmele või õele-vennale üle rääkima, endale ja teisele selgemaks.

4. aprill. Ei tea, kui paljud olid enne kuulnud «Üht lusti». Selle öhtu programm oli tervik, tasemel, milleni ei küüni mõnigi kutseline koor. Ärkamisaja heliloojate Kuni-leiu, Härma, Seebelmanni ja Hermanni laulud vaheldusid Koidula ja Söödi luulega. Üllatusega tajusid, kuivõrd hästi sobib meie tänasesse see uhkusest ja murest kantud looming. Meil on ju praegu otsekui teine ärkamisaeg. «Siin on ilus elada», nii laulis publik kooriga kasa. Ülendav üks-olemisetunne oli.

5. aprill. «Vanemuine». «Vaikuse Vallamaja». Neljakümnendate aastate lõpu Eestimaa. Kõõrditamine ja kolhooside loomise Eestimaa. Neile, kes saalis, oli see elatud elu, aeg, mil «... Kooliõpetajal oli kindlam käia vatiõpoga, paisis vähem intelligendi moodi välja». See oli aeg, mil kartmine oli inimese loomulik olek ja külanõukogu esimees peale kõõrditamise lõppu leidis, et tal ei olegi kellegagi kolhoosi teha — küla oli tööjõulistest inimestest tühi.

6. aprill. Märksa optimistlikum toon. Nimelt on see noorte päev — mõeldud kesk- ja kutsesekskooli noorte kohtumiseks Väike-Maarja kolhoosi juhatuse ja spetsialistidega. Kohtumise avas majandi esimees Boriss Gavronski. Ta rääkis läbikäidud teest ja plaanidest, vastas noorte küsimustele ja sidus selle kaudu koole ja kolhoosi tihedamalt. Kohtumist juhtis Väike-Maarja Keskkooli lõpetanud, praegune ajakirjandustudeng Hannes Kuusma.

7. aprill oli oma maja taidlejatele. Laval oli isetegemise rõõmu, kõlavat häält ja kerget jalga, lihtsalt rõõmu noorusest. Austati Väike-Maarja kolhoosi praegusi paremaid töötajaid.

8. aprill. Pidulikkus jõudma lõpule. Ei teagi enam, milllega veel üllatada. Lõpuaktusel antakse endistele esimeestele üle peeglid, et sellesse vaadates möödunud meenutada. Veel kord kingitakse lilli ja öeldakse häid sõnu. Naabrid Simunast toovad juubelikiniks sürrealistliku (või hoopis sümbolistliku?) maali, millel kujutatud suurt tuldpurskavat mäge ja selle ümber kolme vähemat. See maal peaks agrofirma sümbolina kõigile näha olema. Meelelahutust viimaseks juubeliõhtuks pakub taas «Vanemuine», seekord opereti-põimikuga. Lõpetuseks sõnu otsides tuli meelde Sulev Nõmmiku öeldud: «Soovin Sulle, Väike-Maarja rahvas, Jakob Liivi mõistust, Lurichi tugevust ja Gavronski kavalust!»

Sellega on Sulle kõike head soovitud.

QUO VADIS, PANDIVERE?

Tõsine asi on kirjutada elukeskkonnast üldse ja selle kaitsmisest eriti niisugusele infolehele, nagu «Pandivere Teataja». Tosine sellepärast, et otsest tulu keskkonnamööda tootjale ju ei anna, pigem on takistuseks. Seetõttu sõltub nende meetmete rakendamine juhtivtöötajate suhtumisest. See omakorda jälle asjakohastest teadmistest ja silmaringi avarusest, nagu ütles Aleksander Maastik, meie põllumajandusliku veekaitse teadja ja vastava raamatu autor.

Poorasini Aleksander Maastiku mõtte juurde sellepärast, et ka Pandivere agrofirma elukeskkonna kõige olulisem, kõige murelikum probleem on see, kas suudetakse säilitada küllaldaselt hulgal puhast joogivett, kust seda võtta ja kuidas tulla toime heitvetega, et need elukeskkonnale kurja ei teeks.

Möödanud aastal maastikuhoolduse konkursi hindamisel üllatas, mitmes asjas ja heas mõttes, Väike-Maarja kolhoos. Just maastikuhoolduse enda probleemistikus, see tähendab, et silmale vastuvõetavaks oli muudetud hulk tootmiskohti. Eriti sündis mulje jatsid umbrohuvaba põlluteed. Üldiselt oli poldude pool parem loomakasvatusterritooriumidest. Arvestatav oli rajooni majandite hulgas 3. koht, kuigi jah, keskkonnakaitserajatiste eest oli hinne madal (veekaitse!).

Kogu Pandivere agrofirma kohta oleme harjunud lugema häid andmeid tootmise intensiivistamisest. Ometi on ENSV Teaduste Akadeemia teadlaste hinnangul viimase kümme aastat arvestades selles piirkonnas põhjavesi halvenenud kiiremini kui on toimunud tootmise intensiivistumine. (Ehk kümne kohta see kehtib, viimase paari kohta raske öelda).

Kirjutise moto on keskkonnakaitse avalikustamisest. On tõsi, et keskkonnakaitsetegevus sõltub teadmistest ja andmetest tegelikkuse kohta. Kui Rooma klubi juba paarikümne aasta eest levis mõlemad, nii teadmisi kui andmeid olukorra kohta, seejuures ka prognoosis võimalikku tulevikku (Prognoosid on pühiliselt ka täie läinud), siis meie kasutada on teadmisedki mitte väga ammu, andmetega on aga nii, et näiteks Pandivere agrofirma vee analüüsi sai ka allakirjutaja veel 1987. aastal sanitaarteenistusest ainult paarist eriloal. 1988. aastal on olukord kardinaalselt muutunud. Eriti oli see märgata märtsikuus Tartus toimunud IV ökoloogiakonverentsil, kus mitte ainult ei räägitud kõigest otse, ausalt, ka arvanemates, vaid need andmed on ka trükitud teesides. Kõneldes sellest konverentsist pean siinkohal vajalikku öelda, et konverentsi põhiprintsiip oli: keskkonnakaitse on inimesekeskne, on okekeskne. Keskkonnakaitsealase tegevuse positiivne väljund on terve laps, terve inimene, terve kodu. Kahjuks tuleb kogeda ajuti ja kohati ka juba vastupidist.

Kuid ikkagi — inimesekeskne. Seni on tootmisjuhtide hoiakutes sageli esinenud tõrge looduskaitse ja -kaitsjate suhtes, mis on tingitud orienteeritusest tootmisele, vähem inimesele. See parast praegune üldtunnustatud printsiip — edasi koos loodusega — annab võimaluse avalikult jälgida ennast, perekonda, lähedasi, loodust ja andmeid looduse seisundi kohta.

Hetkel näiteks on Väike-Maarja kolhoosi territooriumil põhjavesi kõige süsteemsemalt uuritud, seda tänu Mare Nirkile. Tema näol on Pandivere agrofirma targalt tegutsenud, teadja inimene, ja arvan, et igalüks, kes vajab andmeid oma piirkonna elukeskkonna kohta, võib tema poole pöörduda. Tal on õigus öelda andmeid anda ja igal vajajal neid ka saada. Sellega tahan öelda: reaalne olukord peab meid suunama tegutsemisele. Igatiht ja õiges suunas.

Edasi keskkonnakaitse korraldamisest ja juhtimisest. Vahepeal tekkis tootja seas arvamine, et looduskaitse on looduskaitseja asi. Eelkõige on see aga iga tootmisjuhi asi. Keskkonnakaitse spetsialist on teadja inimene ja koostöös tootmisjuhtidega peavad loodushooldajad teadmisel igapäevases tegevuses kajastuma. Mida kõrgemal tasandil loodushooldajate printsiibid teadustatakse, seda paremad tulemused. Üldiselt oleme harjunud looma looduskaitse-, eriti veekaitserajatistele, kanalisatsiooni-, puhastusseadmetele, aga kus on tehnoloogiad, mis töökindlalt väldivad reostumise? Väike-Maarja kolhoosis on sõnnikumaandust jõudsalt korraldatud, paljud vead on välditud, aga — heitveed? Näiteks piimatööstus (selle kogunemine Väike-Maarjasse endistest meiereidest — lugesin neid kokku 11), on kindlasti üks looduse enesepuhastusvõime ületanud tootmisüksustest. Lubatagu arutleda Väike-Maarja puhastusseadmete rajamisega seotu üle kõrvalseisja pilgu läbi. Tegelikult olen kolhoosiga suheldes ühel arvamusel ja avaldan teist, kui suhtlen mitmesuguste kõrgemate instantsidega. Kolhoosi juhtkonna suhtes olen arvamisel, et siin on tulnud toime väga keeruliste tootmisülesannetega, aga puhastusseadmeid elutähtsaks tegevusloiguks pole peetud. Ülemustele olen nii suuliselt kui kirjalikult teatavaks teinud, et Väike-Maarjas (ja mitte ainult siin) on puhastusseadmete projektis olulised vead, eriti hüdrogeoloogilises alusmaterjalis — survevesi ju!

Väike-Maarja probleemid on ajendanud ka vastutamisküsimusi lahendamise. Kes on süüdi, kui projekt on vigane? Saab süüdlasest karistada? Küsisin seda Tartus Ökoloogiakonverentsil õigusteaduste doktorilt Irina Konitskajalt. Vastuseks sain, et kui projekteerija või teadlane vastavaid andmeid kokku panes ei tea, et need on vigased, st. kui ta ei tee sihilikke vigu, siis teda karistada ei saa. Kuidas sihilikust aga tõestada? Kas seda ongi, on vaid hoolimatus? Küsisin ka ökoloogilise ekspertiisi kohta (mõlesin eelkõige Rakvere fosforiidimaardla evitamise projektidele). Sain vastuse: ökoloogiline ekspertiis ja selle taotlemine on tellija asi. Tähendab — kui on vaja puhastusseadmetele ökoloogilist ekspertiisi, tuleb see agrofirma endal lasta teha. Selle tellijapoolse ökoloogilise ekspertiisi kohta andis kohase hinnangu ajakirjanik — see on nagu iseendaga male mängimine. Kumba poolt oled ...

Olemata hüdrogeoloog, olen suures mures Väike-Maarja uue veehaarde asukoha sobivuse pärast, tema ohutuse pärast.

Lõpetades avaldan siirast soovi, et Pandivere Agrofirma kõik juhid, tippjuhtidest lõppjuhtideni, arendaksid jõudsalt elu ja tootmist koos loodusega, tema seadusi austades.

TAIMI PARVE

KARTULI-KIDUUS

Kiduuss on ohtlikumaid kartulikahjureid, mis massiliselt esinemisel võib hävitada suure osa sagist — 30 kuni 80 %. Kiduuss on karantiiniobjekt.

Nakatatud maa-alal võrsuvad kartul aeglaselt, kartulipuhmad on kidurad ning moodustavad tihti vaid 1–2 vart. Kiduussist kahjustatud kartul jääb tervetest taimedest kasvus ja arengus maha, sageli ei hakka üldse õitsema või õitsevad ainult üksikud taimed, nad kohtuvad ning närtsivad ja võivad tugeva kanjastuse korral enneaegselt hävitada. Kui kartulit kasvatatakse samal maal järjest, on kiduussidel ideaalne võimalus ülikiresti paljuneda. Mulda sattunud emauss kannab endas kuni 800 muna, millest järgmisel kevadel arenevad uued ussid, kes kõik tungivad kartuli narmasjuurtesse ja toituvad seal taimemahlast.

Kartuli-kiduussid toituvad ainult maavitsaliste sugukonna taimede mahlast, seega kartulist ja tomatist.

Juuliku teisest poolest võib kartulijuuri luubiga vaadeldes nende välispinnal leida kuld-kollase kuni tumepuuni värvusega ning 1 mm läbimõõduga ümarjaid kartuli-kiduussi tsüste, mis sarnanevad mooniseemnetele. Tsüstid on kõige kindlamaks kiduussi esinemise tunnuseks. Kartulijuurte kõdunedes jäävad tsüstid mulda ja järgmisel kevadel hakkavad kartulijuurte lähedal olevates tsüstides juureeritise mõjul arenema munad, neist väljuvad väikesed, kuni 1 mm pikad ussid tungivad taimajuurtesse ja alustavad uut kanjastust.

Nakatunud maal, kus kartulit või tomatit ei kasvatata, jäävad tsüstid puhkeolekusse ja neis olevad munad säilitavad eluvõime kümneks aastaks.

Kuigi mullas olevad tsüstid on täiesti liikumisvõimetud, levib kiduussi-nakkus kiiresti, peamiselt mullaharimisriistadega. Samuti kantakse tsüste edasi nakatunud maal kasvanud kartuli, juurvilja või muuga, mille külge jääb haiget mulda.

Meie oludes on parimaks kiduussi vaatlusajaks 15. juuli kuni 15. august. Sellel ajavahemikul on tsüstid juba küllaldaselt arenenud. Hiljem langeb suur osa neist mulda.

Kartulikasvatusele tekitatud kahju ulatuselt on kartulikiiduussi nimetatud loodusõnnetuseks. Lisaks mugulasaagi tunduvalt vähenemisele takistab kahjur suuresti kartulikaubandust.

Kartuli-kiduuss on karantiinne kahjur. Tema leviku tõkestamiseks kehtestatud karantiin on kohustuslik kõigile asutustele ja üksikisikutele.

Kartuli-kiduussi tõrje. Peamised on karantiinsed abinõud, kasutatakse keemilist ja bioloogilist tõrjet.

Karantiinne tõrje. Haigel maal keelatakse kartuli ja tomati kasvatamine 10 aastaks eesmärgiga suretada kahjur toidupuudusel. Nakatatud maale tuleb külvata mitmeaastane põldhein. Väga oluline on see, et nakatatud maa harimise järel harimisriistad mullast puhastataks ja pestaks ning desinfitseeritaks petrooleumi või 10 % formalinilahusega. Samuti tuleb väga hoolikalt mullast puhastada kartulihoidlad ja desinfitseerida need lubja-petrooliumiemulsiooniga.

Keemiline tõrje. Nakatatud mulda töödeldakse karbatiooniga. See preparaat on aga väga mürgine, sellega võivad töötada vaid taimekaitse spetsialistid.

(Järg 4. lk.)

LOODUSKAITSEPÄEV

6. aprillil olid Vinnis koos need, kellele on tähtis looduse ja inimesesõbraliku Virumaa püsimine, ja need, keda amet sundis kohale tulema. Viimased leidsid küll varem või hiljem (pigem varem) võimaluse saalist lahkuda. See oli öeldud pisut öela repliigi korras. Neid inimesi aga, kes sel päeval oma teadmisi ja mõtteid kõnetoolist jagasid, oleks maksnud kuulata küll.

Alustas akadeemik Endel Lippmaa, teemaks «Mõistliku majandamise poliitika», kitsamalt — fosforiit. NSV Liidu Riigiplaani vastavasisulistest uuringutest lähtudes on jõutud järeldusele, et väetiste tootmisel ja transportimisel kadude vähendamiseks (kuni mõistlike kogusteni) kulub poole vähem raha kui uue maardla rajamiseks. Suhe on ümardatult 500 milj. — 1 miljard rubla. Miks siis ei munda majanduslikult tasuvamat teed? Sellepärast, et Mineraalväetisetööstuse Ministerium pole sellest huvitatud. Uute objektide käikulaskmine toob preemiaid ja autasusid, vanade rekonstrueerimine mitte. Seega on need kitsalt ametkondlikud huvid, mille vastu peame võitlema. Riiklikud ja piirkondlikud huvid langevad siin kokku.

Rakvere rajoonis on juba praegu 15 000 puurauku. Tänavu pole küll ühtegi puurit, selleks pole luba enne, kui eelmised tamponeeritud. Akadeemik lõpetas iroonilise ettepanekuga — kui puurijatel on meetrites plaan, siis las puurivad seal, kus nad kõige vähem kahju toovad.

Edasi hüdrogeoloog Hella Kingu ettekandest. Reostuskoormus on väga suur Pälsonis, Vinnis, Vildes, Virus, Väike-Maarjas ja Põdrangul. Järelikult on neis majandites ka veeresursside kaitse nõrk. Põhjavee seisund on ületanud kriitilise piiri Väike-Maarjas ja Põdrangul. Mis puutub Väike-Maarja reostuskoormusse, siis see on ületanud praeguseks Viljandi linna ja läheneb Tartule.

Kaevandamisega seotud juriidilisi aspekte käsitles sm. Reinholm. Kuna karjäärid pole kohaliku võimu valduses, siis võiks näiteks Arus kasvõi homme katsekaevanduse avada, kõige hüllemast on meid seni päästnud see, et vastav kaevandamistehnika lihtsalt ei mahu sinna ära.

Lõpetuseks veel mõningaid mõtteid sõnavõttudest.

- Oleme jõudnud ökoloogilise kriisi piirile.
- Kui Eestimaa praegu fosforiidi osas seisukohta ei võta, pole hiljem midagi teha.
- Väetisetööstuse poolt raisatud maa annaks põllumaana mitmekordselt kasu.
- Kuna Kingissepa (VNFSV) fosforiidimaardla hõlvamisel ei uuritud eelnevalt põhjavee olukorda põhjalikult, siis nüüd ei jätku seal vett isegi väetisetööstuse tarbeks.
- Maardu lapsed on väga haiged. Aga Toolse on Maardust kolm korda radioaktiivsem...
- Kohtla-Järve on minimudel meie tulevikust.
- Kunda pumpab karjäärist välja sama palju vett, kui on Rakvere ööpäevane tarve.
- Meil jääb lootust üksnes jumala peale, ja ise seejuures mitte molutada.

Ott Koolit on küsitud, kui palju maksavad geoloogide puuraukud. Rahvas tahaks need ära osta. Palun — 2,7 miljonit.

SIRVILAUAD

Maikuud on rahva seas nimetatud ka lehekuuks, õiekuuks ja see ennustas sügise saaki. Tartumaal öeldi: «Lehekuu külm täidab salved.» «Kuuluke maikuus müristamist, siis on üks vaene aasta ja suur nälj tulemas,» nii kõneldi Kullamaal.

1. mai — volbripäev

Volbripäev on kõigi tarkade ja nõidade päev, samuti kaunviljade külvamise päev. Noored tegid maitlud, ahju tule tegemine oli aga keelatud, sellest kardeti äikest tulevat. Karjas räägiti: «Volbripäevast on hobuse kaeravooder metsas.» «Volbripäeva see ilm ennustab pea järgnevat soojust» — nii arvati Tartumaal.

Ristipäev ehk taevaminemise püha on arvestatuna lihavõttepühadest 40. päeval ja langeb alati neljapäevale. Siit ka nime — ristineljapäev. Rahva hulgas tuntakse nelja ristipäeva — suurele ristipäevale eelnevad veel tuule-, linnu- ja leheristipäev. Ristipäevadel ei tehta põllutööd: külv ei õnnestuks, vilja rikuks tuul või rahe (tuuleristipäeval), sööksid linnud (linnuristipäeval) või juhtuks muud halba. Sel päeval ei tohtinud noppida lilli, niita rohtu, murda oksa ega raida puid. Põhjendus oli, et vigastatud kohale ilmub veri.

«Ristipäeva aeg katab juba oras räägu ära,» nii öeldi Toris. «Ristineljapäeval ei tohi mitte kolistada, sest et siis suvel kangete müristab,» arvati Hallistes.

Suvistepühi on rahvasuus nimetatud ka kasepühadeks, kirikukalendris nelipühadeks. Suvistepühad võivad langeda ajavahemikule 10. maist kuni 14. juunini. Suvistepühad on suve vastuvõtmise pühad, noortele lemmetunnete avaldamise aeg. Tubadesse, taluõue ja kiieplatsile toodi kaski. Koduste tööde seas oli tähtsal kohal elamukorras: erilise hoolega pesti põrandaid, pühiti õu ja jalgrajad.

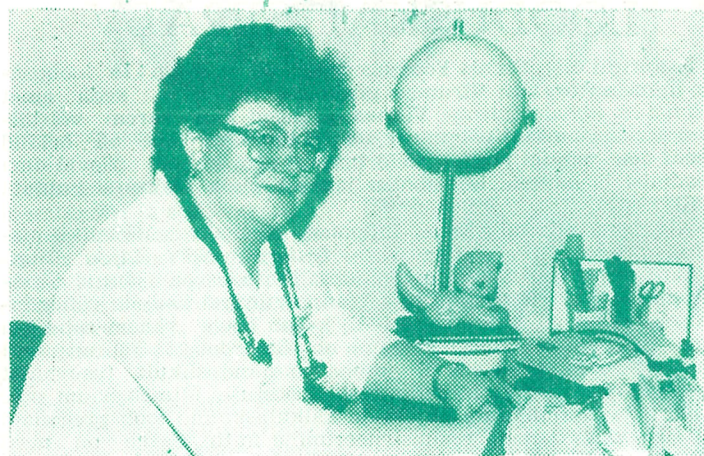
«Suistepühade laupäe toodi kaski tuppa ja pisteti võhumõõki ja kalmuselehti räästasse,» nii tehti Tõstamaal.

«Suistepühadel pannakse lehmadele pärg pähe, «selline komme oli Harglas.



SEE TALU TÜHJAKS EI JÄÄ

OTSI LOODUSEST LIITLAST



KEVADVÄSIMUS

Kevadel, kui kogu loodus ärkab ja on täis rõõmu, ei tunne paljud inimesed end reipate ja elurõõmsatena. Nad on väsinud, loitud ja pahurad. Ükski töö ei edene hästi, lapsed ei taha õppida. See on kõigile teada kevadväsimus.

Kevadväsimuse all kannatav inimene ei taha hommikul tõusta, ta tunneb end väsinuna, sageli esinevad peavalud, ta on rahutu, närviline, tihti tuleb ette konflikte töökaaslastega. Kevadväsimus ilmneb vaimse töö tegijatel ja ruumis töötajatel tugevamini kui füüsilise töö tegijatel, kes viibivad palju värskes õhus.

Kevadväsimusel on mitu põhjust. Kõige esimesele kohale tõstaksin vitamiinide puuduse või vähesuse organismis. Kevadel on köögiviljades C vitamiini kolm korda vähem kui sügisel. Kõige tähtsamad meie toidulaual on kolm põhilist toiduainet — teravili (leib ja pudrud), piim ja piimasaadused ja kartul. Lisaks neile peaks aeg-ajalt sööma ka porgandit ja kapsast. Nendest toiduainetest saab inimene keskmise kaloritevajaduse korral täis päevanormi valke ja põhilisi minneraalaineid nagu kaltsiumi, fosforit, rauda, B- ja C-grupi vitamiine. Tähtsuset järgmised on kõik teised aiasaadused. Alles viimases järjekorras tulevad liha, kala, vorst. Väga oluline on meie toidus teravili — B-grupi vitamiinide depoo. Väsimus on tingitud just B-grupi vitamiinide vähesusest. Seega — igas peres olgu hommikusöögiks puder.

Teiseks kevadväsimuse põhjuseks on valguse vaegus. Sügisel ja talvel on vähe päikest, mis inimest ergutab.

Oma osa on kevadväsimuse tekkimises varakevadistel muutlikel ilmadel. Osa inimesi tajub neid muutusi kehaliselt, need põhjustavad peavalu, vererõhu muutust, hingeldust, südame pekslemist.

Mida ette võtta kevadväsimuse peletamiseks? Kõigepealt on vaja organismi vitamiinidega varustada. Kõige sobivam on vitamiin «Revit», mida saab osta apteegist. «Revit» sisaldab just B- ja C-grupi vitamiine. Vitamiini võetakse 1 tablett 2 korda päevas peale sööki. Vitamiine tuleks tarvitada mai algusest, kuni hakkab tulema varast köögivilja.

Võimalikult palju tuleb viibida värskes õhus, vähemalt 1,5 tundi päevas. Otstarbekas oleks see ühendada kehalise tegevusega. Viimase puudust ei tohiks maal olla. Pealegi on alati võimalik tegelda kehakultuuriga — joosta, võimelda, käia. Kehaline tegevus küll väsitab, kuid reipus tulebki alles pärast väsimust.

Kevadel on suurenenud ka unevajadus. Une norm on igal inimesel erinev ja kõigub 6—10 tunni vahel. Tervislik oleks magada nii kaua kui und jätkub, une norm aga tuleks siiski välja magada.

ENE KINKS

Väike-Maarja jaoskonnahaigla peaarst



EMA ON AINUS —
EI ROHKEM, EI VÄHEM.
TA ON MU SOBER,
KOIKIDEST LÄHEM.



TEEME EMADEPÄEVAKS KRINGLI

50 g margariini
1/4 l piima
50 g pärm
2 spl. suhkrut
2 munakollast
1/2 tl. soola
4 kl. jahu
200 g margariini
10 tl. suhkrut
vaniljet
50 g võist
1/2 kl. suhkrut
2 spl. piimast
3 tl. kakaost

koos soojendada

lisada, segada hästi läbi, sõtkuda taigen, lasta kerkida. Taigen rullida õhukeseks.

vahustada, määrida kreem taigale. Peale raputada kaneeli ja 1 kl. leotatud rosinaid. Taigen keerata rulli, (lähimõõt 5 cm), lõigata kaheks ja teha palmik. Küpsetada.

keeta vööp (5 minutit), valada soojalt jahtunud kringlile. Feale puistata purustatud pähkleid.



Bioloogiline tõrje. Bioloogiline tõrje seisneb selles, et kahjurit tõrjutakse kiduussikindlate kartulisortidega. On aretatud kartulisorte, mille mahlas on mürkainet solaniini rohkem kui teistes sortides. Niisugused kartulisordid ergutavad küll mullas olevad kiduussimunad arenema, kuid juurtesse tunginud kahjurid ei suuda taimemahlas edasi kasvada. Sellega puhastavad need sordid mulda kahjuritest.

Kiduussikindlad kartulisordid ei ole kõik võrdse haiguskindlusega. Juba mõne aasta möödumisel haiguskindlus väheneb, kui kartulit kasvatatakse samal kohal. Selle tõttu on vajalik ka nematoodikindla kartulisordi kasvukoha vahetada ja sorte tihti uuendada.

Praegu kasvatatakse Väike-Maarja kolhoosis kiduussikindlastest sortidest «Sinidat», mis on suure saagi ja heade maitseomadustega söögikartul. Esimest aastat kasvavad praegu «Xenia» taimed katseklaasides. «Xenia» on kiduussikindl keskvärviline saagikas heamaitsega kartul.

Simuna kätsejaamast saab elanikkond ette tellida ja siis osta kiduussikindlat «Prevälenti» ja ka vähesel määral varajast «Premiere»-i.

Viimastel andmetel on kartuli-kiduuss Rakvere rajoonis väga laialt levinud. Lausa katastroofiline olukord on praegu Väike-Maarja alevikus. Kui mõned aastad tagasi leiti üksik kiduussi nakkuskolde Tamsalu mnt. aiamaal, siis praeguseks on avastatud kiduuss 28 pere aiamaal. Kokku teeb see 2,83 ha. See arv paneb mõtlema iga südametunnistusega põllumehe, sest sellise nakkuseleviku juures on kartulikasvatuse varsti võimatu. Väike-Maarja kolhoosi juhatuse otsusega on keelatud kiduussist nakatatud maa-alal kasvatada kartulit või tomatit 8 aastat. Ei tohi kasvatada ka kiduussikindlaid sorte. Õnneks pole siiani nakkuskoldeid leitud Triigi, Simuna ega Vao maadelt.

Kohustuslikud karantiinieeskirjad kartuli-kiduussist nakatatud maid kasutavatele kodanikele.

1. On keelatud nakatatud maa-alal kasvatada kartuleid, juurvilju või istikuid kasutada istutusmaterjaliks või muul teel majapidamisest väljaandmiseks.

2. On keelatud majapidamisest välja anda mullaharimisriistu ning neid kasutada nakatamata maa-alal ilma eelnevalt desinfitseerimata.

3. On keelatud kasvatada nakatatud maal tomatit ja kiduussinakkusele vastuvõtlikke kartulisorte kuni selleks karantiininspektorilt kirjaliku loa saamiseni.

4. Puhastada kartuli- ning juurviljahoidlad mullast ja hoidlad desinfitseerida lubjapetrooliumemulsiooniga või 10 % formalinilahusega.

5. Nakatatud maade harimisel tuleb mullaharimisriistad, traktorid ja haakeriistad mullast puhastada, pesta ja desinfitseerida.

Sellest kevadest alates võetakse Väike-Maarja kolhoosis kiduussi mullaproovid kõikidelt majandit ja individuaal-põldudelt, et selgitada välja ka kõige väiksemad nakkuskolde. Ainult kõigi ühiste jõupingutustega suudame seda loodusõnnetust eemale hoida.

Kuna kevad on ukse ees, siis, lugupeetud aiapidajad ja juurviljakasvatajad, ärge liialdage lämmastikväetiste andmisega. Meie vesi sisaldab juba niigi üle normi nitraate. Soovitame kasutada rohkem liitväetisi, nagu nitroammofoskat, kristalliini, foskamiiti, sest siis on eksimisvõimalused väikesemad.

Väike-Maarja kolhoosi kartuli-laboratooriumi juhataja
VAIKE IKMELT

ÕNNETUS EI HÜÜA TULLES

Sel aastal on meie majandis tootmistöö juhtunud kolm õnnetust. Ja ükski neist ei hüüdnud enne.

13. jaanuari hommikul sõitis Hans Tüvi oma KaMAZ-iga igapäevast tööd tegema. Tee oli kiilasjääs. Öitsengu kolhoosi keskuse kohal sõitis talle vastu ZIL-133 kaheteljelise järehaagisega, koormaks eterniitplaadid. Veidi enne kohakuti jõudmist lõi ZIL-i käru kääri ja külge ees, purustas KaMAZ-i kabiini täielikult. Edasi loome Kohtumeditšini Peaekspertiisi õiendist: ... autotrauma — vigastumine kabiinis: aordikaare traumaatiline täielik rebend massiivse verejooksuga keskseinandisse ja paremasse kopsukelmöönde, vasaku 1—5 roide murd keskmisel kaenlajoonel, kopsude põrutus, häbemeliiduse lahkumine jne., jne... Võiks veel lugeda 14 vigastust. Pilt on aga niigi selge. Siit võib teha järelduse — kui sõidame, pole me kunagi kaitstud liiklusõnnetuste eest. Ja mitte üksnes, et ise korrektselt sõidame, vaid laseme ka teistel sõita. Tänapäeva liiklusintensiivsus nõuab väga distsiplineeritud juhte. Ainult nii saame liiklusõnnetused viia miinimumini.

1. veebruaril puhastas Maie Jakobson suurloomade tapatsehhi sigade lihakehasid, mis olid juba karvavõtmise agregaadist läbi käinud. Ta märkas, et ühel puhastatud lihakehal on veel üks väike karvatutt küljes. Unustades, millised on töötingimused, läks ta seda puhastama, astudes kõrgelt libedale tsementpõrandale. Tagajärg — raske kehavigastus.

29. veebruaril pingutas Varangu kriiditsehhi traktorist Tiit Kaselo ekskavaatori tugikäpa õlitoru. Veninud lehtvõti nr: 30-32 libises üle õlise stutseri mutri ja parema käe nimetissõrme ots jäi võtme ja käpa tugevdusäärise vahele. Täiendaval juurd-lusel selgus, et T. Kaselo ei toonud ekspertiisi oma võtmete-komplekti kuuluvat, vaid juhuslikult leitud võtme. Sellega kee-rati küttetsisterni kraani. Kõige selle tulemusena peab T. Kaselo loobuma osaliselt aastakasumist.

Ei tohi unustada, et igal sammul varitsevad meid ohud. Ärge andke võimalust nende tekkimiseks.

OLAVI LOSSI

Väike-Maarja kolhoosi ohutustehnika insener